Pri prestopanju odvisnih k samostojnim poklicem se nima delati težkoč, marveč se mora to še pospeševati. Delavec izgubi sicer pri prestopanju k samostojnosti pravice do invaliditetne rente in ostane omejen na starostno zavarovanje, vračuna se mu pa popolnoma plačilna doba, ki jo je prebil kot odvisnik.

Delavci dobijo po dovršenem 65. letu starostno rento. Ako postane pred tem časom invalid, dobi invalidno rento. Samostojnik dobi starostno rento v 65. starostnem letu. Visokost invalidne, oziroma starostne rente je odvisna od trajanja in visokosti vplačevanja. Preostali dobijo enkratno glavnično odpravnino.

Zavarovanke dobijo pri omožitvi povrnjeno polovico uplačanih prinosov.

Prinosi se računajo pri delavcih po mezdnih razdelih, in jih morajo polovico plačati delavci, polovico delodajalci. Pri samostojnikih je določiti obligatoričen minimalni prinos.

Skupni stroški zavarovanja invalidov in delavcev ter samostojnikov bodo v prvih letih znašali 13·4 mil. kron na leto, v četrtem letu približno dvojno vsoto, v desetem letu 106·2 mil., v dvajsetem letu 206 mil., v 40 letu na 277 mil. in utegnejo narasti na 305 mil. Država prevzame stalno od tekočih upravnih stroškov znesek 2 mil. kron, nadalje državno doplačilo 90 kron za vsako rento, končno rentno doplačilo povodom vojaškega službovanja. Država bo torej po približno 10 letih imela prispevati 40 mil., po dvajsetih letih 80 mil., in ko pride stvar v stalni položaj po 40. letu, okroglo 100 mil. na leto.

Naslednik prof. Jagića.

Nove podrobnosti o nasledniku prof. Jagića na dunajski slavistiški stolici priobčujejo „Lidové Noviny“, pišoč med drugim: Seja (profesorskega kolegija filozofiične fakultete dne 31. oktobra) je bila burna in — naravnost protislovanska. Završen je bil stari terno in na prvo mesto postavljen edini dr. Berneker, dosedanji profesor na praški nemški univerzi z večino 37 glasov proti 3! In pri tem so se čule baje tudi besede: Maščevanje za Ljubljano in Prago! . . . Bernekerju je bilo dano na voljo, da si sam še nekoga zbere. V prvem ternu so bili . . . (slovanski kandidati) vsaj navedeni, četudi na način, ki bije pravici v obraz! Na prvem městu zopet dr. Berneker, na drugem dr. Milan vit. Rešetar, izredni profesor dunajske univerze, in dr. Murko, redni profesor na univerzi v Gradcu, in končno na poslednjem dr. V. Vondrák, izredni profesor na dunajskem vseučilišču. Sam referent prof. Jireček se ni mogel zdržati, ki je moral iz dolžnosti referirati o ternu, ironične pripombe, da se bo zdelo marsikomu čudno, da je najmlajši izmed kandidatov na prvem, najstarejši na zadnjem mestu. A vkljub temu, da se je dalo s tem slovanskim kandidatom na to važno mesto malo upanja, so določili nemški šovinisti, ki se dajo voditi sedaj tudi v vedi le narodnim mržnjam, nov „terno“, kjer figurira najmlajši in najslabše kvalificiran Nemec sam. — Dunajska „Zeit“ je prinesla v večernem listu z dne 6. t. m precej popačen izvleček, v jutranjem listu naslednjega dne pa nekak odgovor enega izmed dunajskih (nemških) vseučiliških profesorjev, ki pravi med drugim: „Dejstvo je, da je profesorski kolegij topot bolj nego navadno needin, kar so provzročili večinoma osebni vzroki, deloma pa res tudi politiški motivi. Da ni prišlo pri tem znanstveno stališče dovolj do veljave, že zaradi tega ni posebno čudno, ker so bili v kolegiju, ki je določeval o filologični stolici, zastopniki prirodoslovja v večini . . . Ker je bil sklep profesorskega kolegija k temu še precej slučajen — od več nego sedemdeset profesorjev jih je bilo komaj štirideset navzočih — ni izključeno, da naučno ministrstvo predloga ne bo akceptiralo ter zahtevalo ternopredlog. Sicer pa je vzelo vso stvar v roke že več poslancev, ki jo mislijo izprožiti v parlamentu.“ Kar je vmes, se skrije deloma s poročili „Časa“ in „Lidovyh Novin“, deloma priča, da odločujejo o Jagićevem nasledniku ljudje, ki niti ne vedo, da sta Murko in Vondrák dva znana slavista, ampak si predstavljajo pod tema imenoma samo enega slavista, Vondráka, s krstnim imenom Murko! — O notici „Lidovych Novin“ pravi ta profesor, da „vsebuje poleg precej pravilnih dat veliko absurdnega in pretiranega“, češ, pač noben pameten človek ne bo verjel, da oddaja vseučiliški profesor svoj votum s klicem: „Maščevanje za Ljubljano in Prago“.

Izkušali smo se informirati, in dobili najprej zatrdilo, da je ta klic čisto verjeten, ker se je namigavalo že prej na nesposobnost enega izmed kandidatov z oponašanjem, „da je vzel hčer slovenskega advokata za ženo“, in ker je obsodil kolegij v ravno isti seji s krepkimi izrazi češki praški „Pöbel“ ter izrazil nemški univerzi v Pragi svoje gorke simpatije. V poučenih krogih pa se odločno vzdržuje vest, da se je priporočal dr. Berneker primo et unico loco s stavkom: „Nočem sicer s tem maščevanja za Ljubljano in Prago, ostajam pa pri tem, da mora priti sem (na Jagićevo mesto Nemec!“ Ta fraza je bolj zvita, smisel pa ostane isti! Tudi iz te fraze sledi to, na kar je opozoril dopisnik „Lidovych Novin“ in kar je potrdil nemški profesor v „Zeit“: da sklep profesorskega kolegija ni plod ozirov na znanstvo, ampak na politiko. Poklicani branitelji so prostituirali svobodo vseučilišča in s tem predpisali slovanski delegaciji smer v tem vprašanju. Slovanska delegacija ima sedaj nalogo: te stvari ne sme izgubiti izpred oči, da se je ne postavi pred fait acompli; delegati posameznih narodov morajo pozabiti svoje posebne želje, in vsa slovanska delegacija se mora zediniti glede oseb, ki se jih naj priporoča, ker Nemci bodo priporočali samo enega.

Koroške stvari.

Zastopnik koroškega učiteljstva v deželnem zboru učit. Mattersdorfer, se je o priliki po slov. poslancu Grafenauerju izproženi šolski debati izrazil o svojih stanovskih tovariših jako laskavo tako-le: „Tudi med učiteljstvom nahajamo take, ki lenarijo, če ne stojiš za njimi s palico.“ Med drugim zahteva mož tudi pomnožitev, podvojenje nadzornikov. Namen je prozoren. Treba je slovenske učitelje še bolj nadzorovati in šikanirati. Rudek, kaj ne da!?

*

„Zveza narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“ in Vodstvo koroške učiteljske zveze“. Naša „Bundesleitung“, ki ima svoj nos zmeraj tam, kjer ga prav nič ni treba, seveda tudi v „Zvezi narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“ ni mogla molčati ter priobčila v „Kärntner Schulblatt“ 8. letnik, štev. 2 sledečo izjavo: „Freie Stimmen“ (kdo jih ne pozna! Op. por.) od dne 29. mal. travna 1908 so prinesle poročilo, da se je na nekem učiteljskem zborovanju na Spodnjem Štajerskem sklenilo, ustanoviti zvezo vseh slovensko-nacionalnih društev na Štajerskem in Koroškem.

Vodstvo smatra za svojo dolžnost, opozoriti na ta nameravani napad! Ako se stremi za kako zvezo slovenskih društev, tedaj se naj to izvrši na Štajerskem ali Kranjskem, toda Koroško se naj blagovoli pustiti čisto v stran, ker so pri nas delali Nemci in Slovenci zmeraj skupno (pošteno slovensko se to pravi: Nemci so delali in Slovenci so bili obdelani. Op. por.) Zedinjeno koroško učiteljstvo (žalibog dozdaj še!) bo vsako deželni mir motečo nakano moško odbilo. To deželi tujim agitatorjem v spominsko knjigo.

Za zdaj enkrat brez vsakega komentarja, ker se gotovo še večkrat srečamo. Besedo ima zdaj tov. Pesek.

*

Tudi priporočljiva lastnost. Na Djekše pri Velikovcu na Koroškem je prišel nov učitelj in že se je začel hvaliti po gostilnicah, da mu je rekel Palla: „Ravno vas moram dati na Djekše, vi ste odločen Nemec, vi boste tam zgoraj naredili red.“ Značilno!

*

„Kärntner Schulblatt“, glasilo „Kärntner Lehrerbunda“, ima v zadnjem času jako dober tek. Skoraj v vsaki številki si privošči vsaj po enega slovenskega učitelja. Naj le pazi, da mu ne obleži nobeden v želodcu! O priliki si hočemo malo natančneje pečati s to dobro želodčno razpoloženostjo našega „Schulblatta“.

Zgodovina „magistra veritatis“ in koroški okrajni nadzornik Moro v Beljaku. Koroška je klasična dežela „neomejenih možnosti“, kar dokazuje tudi to-le: O Veliki noči je imela „Koroška učiteljska zveza“ svoje glavno zborovanje v Beljaku. Tam je moral seveda govoriti tudi neizogibni Moro. Končal je svoj zahvalni govor s sledečimi lastno skovanimi verzi: Frei ist das Land, deutsch ist das Volk! Und niemand mag's bestreiten! (G. Moro, kaj pa uradna statistika, ki je naštela 90.000 Slovencev ter jih požrla najmanj 30.000.)

Es war so (zgodovina vas postavlja na laž) und es bleibt so, (bo prihodnjost odločila!)

Ei ja, in allen Zeiten!

Od okrajnega šolskega nadzornika bi človek pričakoval malo več zgodovinskega znanja, toda „Koroška je dežela neomejenih možnosti“. O pesniški licenci tukaj ne more biti več govora, ker je stvar že malo preveč debela. G. nadzornik, poznate vsaj po imenu može, ki so pisali o zgodovini Koroške? Ako ne, tedaj hočem temu nedostatku v vaši izobrazbi malo odpomagati ter vam navesti imena nekaterih „manj ali več“ zgodovinarjev. Na pr. Megiser, Aukerskofen, Weiß, Aelschker, Richter, Hauser, Jaksch, Goldmann, Puntscharf, Wutte, Czörnig, Hormann, in dr. Na snidenje o priliki!

*

„Slovensko šolsko društvo za Koroško“ je imelo v četrtek 19. t. m. svoj občni zbor v Celovcu. Poročilo prihodnjič.

Gorskij.

Nekaj iz albuma militarizma.

Vsekakor čuden naslov, toda kmalu dokažem njega opravičenost. Čeprav navidez ne sodi v ta list, vendar ne škoduje, da si kaj predoči, kar nam osvetli gnilo, razpadajoče gospodarstvo držav, ki jim je več za topove in puške kakor za ljudsko naobrazbo.

S kolikimi težavami se ima boriti lepo se razvijajoče ljudsko šolstvo pri nas kakor tudi drugod! Za kakšne beraške drobtine se mora potezati; n. pr. mora prositi leta in leta voditelj ene ali druge šole za malenkosti. Vsote po 5 K do 100 K so že ogromne. Učilo za fiziko, dolgo 10 do 30 cm, to je že nekaj dragocenega, naravnost za muzej. Tako je tudi z drugimi učili. Danes pa ne maram razvijati vse te mizerije, to storim o drugi priliki morda, danes mi je namen popolnoma drugačen.

Pred menoj leži II. zvezek vojaške neke revije t. l. in v nji čitam pod naslovom „Rasplata“ gorostasna fakta iz pretekle rusko-japonske vojne. To, kar je nagromadenega v tem odstavku, je naravnost memento za ruski militarizem. Morda bo koga zanimalo čitati, kako hladnokrvno se požirajo tu milijoni, za šole pa se izdajajo le brončiči. Tu zapravljanje, naravnost blazno uničevanje ljudskega imetja, pri izdatkih za šolstvo obziri na desno in na levo, navzgor in navzdol, mošnja pa — polna sape — pade omiki v naročje. Pa tako ne samo na Ruskem, ampak tudi drugje — kje bližje.

Ne maram vas trapiti s celotnim odstavkom. Tega ne smem, ker je prepovedan ponatisk, pa tudi nima smisla vse za naše razmere.

Kar navedem zdaj, to so podatki ki jih je zapisoval ruski pomorski častnik Semenov v svojem dnevniku.

Začetkom l. 1904 odpotuje ta na daljni Vzhod kot poveljnik križarke „Bojarin.“

Pred odhodom se poslovi pri admiralu Roždjestvenskem ter ga vpraša, če se je vojna že začela. Admiral mu odgovori: „Vojna se ne začne šele s streljanjem, vojna je že tu, le slepci je ne vidijo.“

V uradu za vnanje zadeve mu pa zagotove, da bodo zavlačevali odločitev do aprila.

Po poti se pogovarja s potniki, toda zanesljivosti v poročilih ne dobi. Eni verujejo na vojno, drugi ne, ker ne more Japan več kakor 325.000 mož spraviti pred topovska žrela.

Na mandžurski meji zve, da se je vojna začela. Tožnega srca vzklikne: „Bog daj srečen konec“, nakar mu nek polkovnik odgovori: „Na meji je 90.000 mož, pa le na papirju.“

V bližini Port Arturja je vse potrto, vse zmedeno. Vsi se boje katastrofe po napadu 8. februarja. Dne 9. februarja so mogle streljati le 3 baterije, vse drugo je še nepripravljeno. Poveljnik eskadre je ves potrt in glavni predmet pogovorov je, kako se bo namestnik Aleksejev izvlekel iz zagate.

Jako karakteristično za mnenje častnikov, za njih domoljubje. Vse v trdnjavi je nepripravljeno, eskadra je v razpadu. Le 20 dni v letu imajo ladje določenih za vežbanje. Ladje so v groznem stanu, vse pokvarjene. To le zaraditega, ker se njih poveljniki boje javljati carjevemu namestniku, da so potrebne popravil. On sprejema le poročila: Vse v najlepšem redu“, kar brzojavlja potem carju.

Tako slepi zastopnik tega „najpotrebnejšega in najvažnejšega“ stanu (po Peskovem referatu) sebe, carja in javno mnenje. Seveda gre le za milijone, izprešane mužikom. Ti so pa le za topove, saj se je izrazil slavni pruski Friderik „Veliki“ l. 1741.: „Ljudi smatram za krdelo jelenov v živalskem parku visokega gospoda, ki jim ne pripada nič drugega kakor pomnoževati se in napolniti park.“

Vsekakor krilate besede iz 18. stoletja, ki pa še vedno veljajo med gornjimi desettisoči! —

Dalje dokazuje Semenov nerazumljivo brezskrbnost eskadre na dan japonskega napada. Niti tega niso opazili ti junaki baletov, damskih salonov, da je na dan ponočnega napada prišel iz Čifu japonski konzul po japonske podanike v Port Artur.

Semenov dobi poveljstvo nad pomožno križarko „Angaro“, ker „Bojarina“ ni bilo več.

Ladja je bila polna stolov, stolic, miz in mizic, preprog in zaves, divanov i. dr. Vse to je dal vkrcati namestnik admiral Aleksejev, če bi mu bilo treba oditi iz mesta s štabom.

Lep poveljnik, ki mu je bolj pri srcu komfort kakor obramba interesov Rusije.

V ladjedelnici deluje vse po starem, počasi in brez načrta. O kakem pripravljanju na vojno ni duha ne sluha. Odgovor na neko tozadevno vprašanje je: „Če prideta nebo in zemlja, naš obračun obstaja.“ —

Kako nemarni so bili ruski vladni in vojaški krogi tudi v tej vojni, dokazuje sledeče: V rusko-turški vojni so morali vojaki sami delati vizirje iz lesa za puške. To se je sedaj ponovilo. Med potjo na daljni vzhod so morali delati in stavljati na topove vizirje. Na nekaterih ladjah ni bilo mogoče streljati indirektno zaradi slabo konstruiranih lafet. Šele admiral Makarov je uvedel nekoliko reda v mornarico pred Port Arturjem.

---

nobenih težkoč; končno morejo dijaki tudi po svobodni odločitvi poslušati predavanja angleškega, francoskega in nemškega jezika.

Povprečna vsota za vzdržavanje enega znaša na leto 52 funt sterlingov (okolo 1300 kron), računajoč v to kolegnino, učne pripomočke in celo oskrbo. Nekateri delavci plačajo to vsoto iz lastnih sredstev, po večini težko prihranjenih, drugi uživajo štipendije od delavskih zvez. Tako na pr. razpiše združenje mehanikov (59.000 organizovanih delavcev) vsako leto 10 štipenij za svoje najsposobnejše člane, poleg tega se slušatelji brez sredstev še podpirajo iz temeljnih fondov.

V prvih petih letih svojega obstanka je štel ta mladi zavod 194 dijakov, katerih večina je bivala tam eno leto, ostali dve leti. Največja zapreka zaželjenemu razširjanju zavoda je nedostajanje prostora, ki mu bo zdaj v najkrajšem času odpomagano s potrebno pristavbo, tako da zraste število mest v internatu na 50; istočasno se ima pa uravnati tudi internat za ženske, ki jim so že zdaj poslušalnice pristopne brez vsakega omejevanja.

„Ruskin College“ je tudi uvedel v velikem merilu „izobraževalne pismene tečaje“, katerih se je v petih letih udeležilo povprečno ne manj nego 5572 delavcev. Pouk v teh tečajih se podaja sistematično, čisto po načrtu, kakor se vršijo ustna predavanja, samo s to razliko, da je — kakor razumevno — potrebno to snov razdeliti na nekoliko let. Šolnine se plača na mesec 1 šiling.

Občudovanja vredna je vztrajnost, kako se posvečajo ti ljudje študiju mnogokrat v očigled nemajhnim zaprekam. Tako n. pr. katerikoli brivec-frizer, delajoč (z nedeljami) 80 ur na teden, je absolviral pri tem cel tečaj sodobne zgodovine, rudar pri deveturnem delu na dan, pri čemer porabi $2^1/_2$ ure na dan za pot od doma do rudnika o sodobnih društvenih tokih in smerih.

Učiteljski zbor je tako sestavljen, da bi že poprej bilo zagotovljeno, da bi se noben predmet ne predaval preveč akademiško ali preveč enostransko. Predavajo namreč poleg profesorjev tudi odlični delavci na polju društvenih oprav, tičočih se zaupanja delavstva.

Gorskij.

Dalje v prilogi.